

KISPEST bemutatkozik

Sír a takarítónő a folyosón. Tenyérével törli könnyeit. Késő este van már. Zömök, kendős, fekete nagykabátos, középkorú asszony lépeget lefelé a lépcsőn. Kérdőn megáll a takarítónő előtt.

— Fa kell. Nem adtak se fát, se szemet... eleget — mondja az, s a szárnyas ajtóra bökö. Bemennek. A csillogó csillárok, a pompás páholyok, a pazar drapériák alatt megállnak s körülnéznek.

— Három pár esküszik holnap és kevés fát adtak, mivel fűtek? — zsembel a lékköppenyes takarítónő — és a virágok, a növények, 16 000 forintért vettük, azok sem lehetnek hívős teremben.

A tömzsi asszonyság megmustrálja a termet, aztán megkérdi a másikat:

— Úgy hallottam, az egyik fátlyoban esküszik, koszorúsan, nem?

— Fátlyoban! Az, a második pár.

— No, akkor mondja meg, hogy én kérem, adjanak még tüzelőt! Nehogy megfázzanak. — S a folyosóról még visszakiált: jó nagy hasábokat válogassanak, az tartja a meleget. A tanácsi portán már nincsen senki, az udvarnak kerül. A kiskapuból visszafordul, mint aki keres valakit. Dünnyögve szólítja: Tomi, Tomi! Láncnak feszülő farkaskutya toppan elébe a sötétben és fölnéz rá foszforeszkáló szemével. Már az utcán hallik szapora lépte, mikor a kutya nyúszítani kezd.

Lados Mihályné, Kispest tanácselnöke befejezte a napot.

Tíz a nyolcvanötből

A nyolcvanöt éves Kispest az utolsó tíz esztendőben kamaszkorát élte. Főlépült az új 13 osztállyal, 60 ágyas kórházzal működő szakrendelő intézet. A régi helyén korszerű iskola-szakorvosi rendelő áll. A hatvan ágyas szülőotthon is higiénikus, új, modern felszerelésű. Öt területi bölcsőde és három üzemi folytatja az egészségügyi létesítmények új sorát, amelyet hat körzeti orvosi rendelő zár le — egyelőre. 1954 óta korszerűsítik és tantermekkel bővítik az iskolákat. Ebben az évben három iskola kap napközit és a kertváros s

a Gyáli úti Elmunkás telep óvodát, iskolát. A cernás, petróleumos, gyufás szatócsboltokat állami áruház, KERAVILL, Anyák boltja, illetve Hőfőherke üzletek váltották fel. A „Mese” cukrászdában ötórás táncban ismerkednek a fiatalok. A kocsmáknak csaknem feléből kisvendéglő lett. A hetvenötezer lakosság pedig a gyári munka után szabadterei színpadot emelt, utakat javított, bölcsődéket, óvodákat szépített, művelődési otthont épített és tíz kataszteri holdon állandó táborot vert az ifjúságnak a Határerőben. Fölös pénzt, mintegy húszmillió forintot, takarékbankban tartja és azért vett csak kettőszázzal több televíziót tavaly, mint tavalyelőtt, mert nem volt több, — elfogyott.

Ladosné asszony mégis bosszúsan legyint:

— Szép, szép. Bárki elfújja ezt magának egyszuszra. Még többet is. De azt is fűjják, hogy a felszabadulás előtt öt mozi volt és most csak három van, a három művelődési otthon közül pedig egy sem alkalmas nagyobb rendezvényre. A Szabó Ervin Könyvtár egy kis üzletben szorong. A kerület hátsó fertályán se mozi, se művelődési otthon és gyalog előbb ér be onnan az ember, mint busszal. Havonta egyszer tartok fogadónapot, hetven embert hallgatok meg akkor. A kerület kulturális elálatlansága mindenkinek fáj. Hangot adunk ennek, ahol csak lehet. A lakásgond pedig sok szomorúságot okoz. Bár az ürömben is akad öröm — és józúen mosolyog, amint visszaemlékezik — ezt hallgassa meg. Van itt egy házaspár, tizenhárom gyereket neveltek fel, egyetlen csöpp szoba-konyhás lakásukban. Dolgos család, a gyerekek mind jó nevelést kaptak. 1955-ben férjhez ment a legidősebb lányuk. Lakást kellett adni neki. 56-ban a fiuk nősült meg. Megint csak lakást kellett adni nekik. Mégsem élhet az új asszonnyal tizenhattagú családjá körében! Igen ám, de 57-ben megint kiházasítottak egy gyereket. Újabb lakás. Mondom nekik: — „Hallják-e, kimerítik nekem az egész kerület lakáskontingensét. Találjanak ki már valami okosat maguk is”. Nem fogott raituk a szép sző, 58-ban újabb házasságot „követtek el a közérdek ellen.” Mit tehattunk? Megint beadtuk a derekunkat. 59-ben aztán csend volt. Nem tudtam mire vélni. Mostanában elballagtam hozzájuk. Akkor mondja az asszony, hogy dehogy is volt csend, meg nősült a következő fiú, csak éppen odaköltözött az anyósához. S még hozzá tette, hogy úgye nem vagyunk mi telhetetlenek, nem megyünk minden évben a tanács nyakára. Mondanom se kell, hogy elmenőben hálásan szorongattam az asszonytárs kezét, — veszemre, mert

ahelyt fülembe súgta az örömhírt: tavaszon férjhez megy ám Bözsi-kénk! Majd meglátogatjuk ez ügyben, úgyis olyan régen voltunk magánál.

Kasza lakatos unokája

‘Két éve, Kispest történetének kiállításán így írta valaki alá a vendégkönyvet: „Kasza lakatos unokája.”

Ki lehet ez a Kasza lakatos? — töprengett *Benyó Márta* tanárnő és nem sejtette, hogy máris eljegyezte magát a szenvedélyek egyikével: relikviagyűjtő lett. A tanítónő, aki a régi világ minisztériumában gépírásra volt csak jó, ma igazgatóhelyettes az egyik iskolában és Kispestnek elismert históriása. Két év óta — gyűjtögeti?! Dehogy! — szimatolja, nyomozza, hajszojja az élő és holt emlékeket. Ami nélki két éve relytély volt még, az gyűjteményében bárkinek már csak olvasmány. A nevezetes Kasza István

A város múltjának szerelmese — a relikviákkal

lakatos például Kossuth fegyverkovácsa volt. Le is nyomott érette talpig vasban két esztendőt Aradon, s rá harminc évre még volt benne annyi kurázi, hogy legazembereze a jegyzőt, a kormánypárt képviselő-jelöltjét. Ezzel aztán el is fogyott Kossuth regimentje Kispesten, mivelhogy az utolsó negyvennyolcast egy éjjel az utcán bérgyilkosokkal agyonverették a bosszút szomjazó pecsovicsok. Az első adókönyv is az övé volt, szegényé, és mellette pihen — Márta tanárnő gyűjteményében — fia első bizonyítványa studiumairól, valamint „enyvedetlen szorgalmáról.”

Másik kedves hőse a ritka gyűjteménynek *Seper Kajetán*, a Darázs című fullánkös lap rettegett szerkesztője. A helybéli hatalmasok, hogy ne kellejn rettegniök töle, dutyiba csukták. Nem számoltak véle, hogy a börtönélmények kifogyhatatlan témával szolgálnak *Seper Kajetánnak*, aki nem is fukarkodott a korabeli börtönviszonyok széles-

A tanácselnök

körü reklámozásával, sem szövegben, sem rajzban.

Akik manapság az 52-es villamoson utaznak, nem is sejtik, hogy 1890 körül kispesti asszonyok fekdtek a sínekre, — a Helyi Érdeki Vasút síneire. A „töf-töf” vasút a lörinci téglagyárá volt és a viteldíj csökkentéséért folyt e harc. A helyi rendőrök és inkább voltak kispestiek, mint rendőrök és a kivezényelt pesti rendőrökkel ütköztek meg a Határcsárdánál. Az 52-es sárga villamos ilyen emlékek fölött szállítja a mai munkásokat. Az emlékek pedig Benyó Márta rendszerező gyűjtésében válnak történelemé.

A régi határ más világot ölel

Egy címet tudakoltam, — mire az egész várossal megkínált. Kedélyes, friss öregúr. *Gergely Nándor*. Nyugdíjas. Hangtalan lépegetünk a hóban, múlt nyomokat hagyva ott, ahol minden ház emberöltőnyi nyomot visel.

— Nézzon körül — mutatott a házakra — ugye mennyi féltetés? Régen, ez olcsóbb volt, fele pénzbe került és részletre. Am, ha nem volt munka és a munkás késett a részletfizetéssel, még a féltető alól is kirtakták.

— Látja: A Hunyadi út. Volt már megyei út, országút, — cifra előkelőség. Most „csak” Csepelig fut, végig aszfaltozva és fényesen kivilágítva. A kiserdő is sokat tud, hírhedt találkahely volt, még szállás azoknak, akiknek még a kispesti lakberre sem teltett. Persze nem népjóléti intézményekkel védtek a jöerkölcsöt akkortájt, hanem két méter magasan kiirtották a bozótot, lenyesték a fákat.

A Határerdőnél még vám silbakolt. Bevált trükk volt, hogy az utas nyíltan bevallotta, ha szűzohányt vitt. A finác erre átengedte. Nem hihette, hogy valaki igazat is mondhat.

Ma is a szegedi meg a lajosmizsei vasúti vonal és Erzsébet meg a Határerdő öleli körül Kispestet. Csak hogy más világot ölel. Képzelve: a magam korabelieknek szenzáció, hogy egységes a telefonhálózat Budapesttel és azonos a postatarifa. Valamikor a cseppet sem bátorságos Kiserdőn gyalogoltam inkább haza, csak hogy harminc fillérrel több maradjon. Most meg a vecsési határtól Újpestig, akár Obudáig egyetlen átszállóval utazhatom.

Elköszöntünk már, de ő még utánam szolt:

— A postaházat ne felejtse el megnézni! Abba két vállalkozó bukott bele. Elsinkóftáltak az alapozásból a cementet, he... he... he...

Üdvöske

A földszinten ultiznak. Szemben velük a fotószakkörbeliek burkolóznak vaksötétbe. Az emeleten a KISZ-titkárképző tanfolyam hallgatói éppen a számbából vesznek leckét. Kisebb szobában magnószalagot válogatnak. Erre is, arra is, mint a beavattottak jelszavát hallom ezt a nevet: Csilla!

Aztán szemben üttem a „jelszóval”. Civilben *Buzás Csilla*, 17 éves és azt mondja, hogy ő soha sincs civilben, mert ha megjön a gyárból, azonnal idejön az Ifjúgárda Művelődési Otthomba. A színjátszó szakkörben, az irodában, a könyvtárban „teljesít szolgálatot”.

Ő a művelődési otthon és az abban működő Kilián KISZ-szervezet üdvöskéje. A többiek benéznek, táncolnak néhány fordulót, böngésznek egy kicsit a könyvek között, próbálnak két-három órát —, de ő minden szabad percét itt tölti. Legszébb élménye ebben a házban, — amint mondta — az volt, hogy megneveltek egy társukat, aki már-már huli-gánságra adta fejét. A fiúkról általában kedvesen nyilatkozik, jó barátok, de kevesli az érdeklődésüket az úgynevezett komoly témák iránt.

— Mi hát a komoly téma? — kérdem. Azt vártam, hogy irodalomról, színházról, úrhajózásról fogok hallani, — és ő így felelt.

— Tudja, a lányok azt várják, hogy a fiúk újat mondjanak. Erti?

Két festmény előtt

Szini Zoltán festőművész szobájában állok. Festmények sokasága a földön, a falon, állványokon s az ő keze munkája színesedik a bútorok magyar motívumain. A festő maga nincs idehaza. Elköltözött. Hó takarja sírján a friss hantot. Néhány hete csak. Élt 67 évet és Kispestet szerette. Az ő festője volt. Mít kérdezhetek a holt festőtől? Beérem azzal, amit elmond. S amit megérték belőle, továbbadom.

A két festmény (Farkas Tamás felvétele)

Az üdvöske

Lehet, hogy véletlen került egymás mellé a falra két festménye. Együtt a kettő üzenet, vallomás Kispestről. Az egyik télből, a másik nyárból való. Kopottas ház az egyiken, a hóspkás tető mint gondnyomta homlok bukik előre. A kert néma, görbült a kerítés, s csak a kapuhoz vezető oly magányos nyomok jelzik, hogy bent a hajlékban él az élet. A festmény dátuma 1944. A másikat tíz évvel később alkotta. Üde, friss színekből festett házsört és falakra csurgó napfényt. Az előtérben tizenégyéves-forma rövidnadrágos, föltürt ingujjas fiúcskák vasat gyűjtenek! Hevült arcuk, izmos kis karjuk, lábuk, serény mozdulataik, — csupa öröm.

A veterán *Berecz* elvtársnál — ő a Hazafias Népfront elnöke — lányokat, fiúkat találtam. Arról beszélt nekik, hogy milyen az Elektromos Mérőműszerek Gyárában az élet. A gyerekek közelednek a pályaválasztáshoz. Tizermégyévesek. A Szini-festmény modelljei.

(folytatjuk)
Solymár Tamás

